

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОГО МОВОЗНАВСТВА
ТА КЛАСИЧНОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

**ДИРЕКТОР ІНСТИТУТУ ФІЛОЛОГІЇ
ПРОФ. СЕМЕНЮК Г.Ф.**

**ПРОГРАМА
СПЕЦКУРСУ ДЛЯ АСПІРАНТІВ
ІНСТИТУТУ ФІЛОЛОГІЇ**

**«МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ ЛІНГВІСТИЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ»
(СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 10.02.15 – ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО)**

**ЗАТВЕРДЖЕНО НА ЗАСІДАННІ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОГО
МОВОЗНАВСТВА
ТА КЛАСИЧНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ПРОТОКОЛ № 7 ВІД 15 КВІТНЯ 2013 Р.
ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ ПРОФ. ГОЛУБОВСЬКА І.О.**

**ЗАТВЕРДЖЕНО НА ЗАСІДАННІ ВЧЕНОЇ РАДИ
ІНСТИТУТУ ФІЛОЛОГІЇ
ПРОТОКОЛ № 9 ВІД 22 КВІТНЯ 2013 Р.**

Київ - 2013

1. Метою спецкурсу є послідовне ознайомлення аспірантів з основними постулатами лінгвометодології та її ключовими поняттями – науковою парадигмою, епістемою, методом. У рамках курсу вивчатимуться методи дослідження мови, які були характерними для дослідників мови на певних етапах розвитку лінгвістичної науки. Систематизація методів і загальних дослідницьких підходів здійснюється з огляду на зміну епістемічних уявлень про мову в діячій науково-лінгвістичного пошуку. Внаслідок опанування цього курсу у аспірантів мають сформуватися системні знання про історію і сучасний стан методології лінгвістики, про теорію і практику використання різноманітних методів і прийомів мовознавчого дослідження, скорельованих зі специфікою об'єкта, предмета та емпіричного матеріала.

Завдання спецкурсу полягає у забезпеченні використання одержаних аспірантами теоретичних відомостей у практиці безпосереднього лінгвістичного аналізу, у застосуванні одержаних знань для досягнення власних дослідницьких цідей

2. Внаслідок вивчення матеріалу спецкурсу студент має:

Знати: основні положення, підходи, наукові концепції в галузі лінгвістичної методології; мати уявлення про історію, сучасний стан і перспективи науково-лінгвістичних досліджень; принципи і методи лінгвістичного аналізу;

Уміти: застосовувати одержані знання з історії та теорії лінгвістики у власній дослідницькій діяльності, проводити під опікою наукового керівника лінгвістичний аналіз із використанням найновіших методів і прийомів, аргументувати свою концепцію і власні висновки, брати участь у наукових дискусіях.

Володіти: метамовою лінгвістики, навичками самостійного аналізу мовного/мовленнєвого матеріалу, реферування, узагальнення та коментування результатів наукових досліджень інших вчених, методиками пошуку в інтернеті необхідної інформації.

Підсумковий контроль здійснюється у вигляді письмової залікової роботи. Максимальна кількість балів, що аспірант може отримати під час заліку, становить 40.

Таким чином, за результатами роботи протягом семестру аспірант отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою.

	ЗМ	Самостійна робота	Іспит (залік)	Разом (підсумкова оцінка)
Оцінка (бали)	40	20	40	100

За шкалою	Оцінка за національною	Оцінка за шкалою ECTS
-----------	------------------------	-----------------------

університету	шкалою та за шкалою університету			
90 – 100	відмінно	5	A	Відмінно
85 – 89	добре	4	B	Добре
75 – 84			C	Добре
65 – 74	задовільно	3	D	Задовільно
60 – 64			E	Задовільно
35 – 59	незадовільно	2	FX	Незадовільно
1 – 34	незадовільно	2	F	Незадовільно

Курс “Методологія і методи лінгвістичних досліджень” розрахований на 1 семестр (18 годин).

№	ЗМІСТ ЛЕКЦІЇ			
		ЛЕКЦІЇ	СЕМІНАРИ	САМОСТІЙНА РОБОТА
1.	Основні поняття теорії метода у лінгвістиці.	2		4
2.	Наукові парадигми як системні уявлення про сутність, природу і функції мови. Методологія як субстрат формування наукової парадигми.	2		4
3.	Описовий метод	2		4
4.	Лінгвогенетичні методи – історичний та порівняльно-історичний.	2		4
5.	Типологічний (зіставний) метод	2		4
6.	Таксономічний метод як новий ступінь описового.	2		4
7.	Сучасний методологічний стан у лінгвістичній науці	2		4
8.	Новітні методи дослідження у сучасній лінгвістиці.	2		4
9.	Методика кількісного аналізу	1		4

10.	Письмова залікова робота	1		
-----	--------------------------	---	--	--

3. Зміст дисципліни.

1. Основні поняття теорії метода у лінгвістиці.

Теорія методу. Поняття «методологія», «метод», «методика», «прийом», «парадигма», «епістема». Поняття про загальну методологію науки. Методологія як вчення про найбільш загальні філософські принципи дослідницької діяльності (широке розуміння). Методи та методики дослідження, адекватні модусу розуміння природи й сутності досліджуваного об'єкта, що забезпечують досягнення поставлених цілей (вузьке розуміння). Вихідні метанаукові презумпції й переконання щодо природи об'єкта, взяті в якості базових на певному етапі у розвитку науки певними науковими колективами як важлива характеристика методології. Зв'язок між зміною презумпцій і зміною наукових парадигм. Загальнонаукові і конкретнонаукові методи. Зв'язок між методом лінгвістичного дослідження і напрямком лінгвістичного дослідження. Вплив поглядів дослідника на вибір і використання науково-дослідницьких методів і прийомів. Соссюрівське «точка зору визначає предмет».

2. Наукові парадигми як системні уявлення про сутність, природу і функції мови. Методологія як субстрат формування наукової парадигми.

Поняття “зміни наукової парадигми” за Т. Куном. Парадигма як загальноприйнята у науковому співтоваристві модель постановки наукових проблем і їх розв'язання. “Широке” розуміння наукової парадигми. “Вузьке”, лінгвістичне, розуміння наукової парадигми як панівного у певну епоху погляду на мову, пов'язаного із певною філософською течією або напрямом у мистецтві (за Ю.С. Степановим). Виокремлення й класифікації мовознавчих парадигм у діячій мовознавчому поступу (Т.В. Гамкрелідзе, Ф.М. Березін, О. С. Кубрякова, Ю. С. Степанов, В. І. Постовалова).

Методологія як “ключове слово” при визначенні тієї або іншої “парадигми”. Виділення трьох основних методологічно заангажованих парадигм у доступній нам історії мовознавства: порівняльно-історичної (метод – порівняльно-історичний, внутрішньої та зовнішньої реконструкції, історизм як принцип розуміння природи досліджуваного об'єкта й діячій мовознавства як вихідна ціннісна установка, мета – реконструкція форм мови-предка й установлення подальших процесів її дивергентного розвитку, пов'язаного з відгалуженням родинних мов); системно-структурної (методи – безпосередніх складових, опозицій,

трансформаційний, компонентний аналіз, максимально формалізовані; синхронія, системність і знаковість мови як вихідна ціннісна установка, мета – установа внутрішньосистемних протиставлень і кореляцій); антропологічної (методи – концептуальний, прототипічний, фреймовий / гештальт-аналіз, – фактично всі з елементами внутрішньої інтроспекції як способу одержання знання; вихідна ціннісна установка (презумпція) – первинність когнітивних структур щодо мовних, мета – вивчення структур зберігання знання у свідомості людини і їх мовних проєкцій. Політико-ідеологічний фактор як рушійна сила парадигмальної переорієнтації. Матеріалістична діалектика як методологічна основа мовознавчої науки у радянські часи. Ідеалістична філософська основа (неопозитивізм, прагматизм, екзистенціалізм, феноменологія, неотомізм, сенсуалізм) як методологія «буржуазного» мовознавства, тобто яке розвивалося у країнах з капіталістичною формою власності.

3. Описовий метод.

Загальнонауковий і найдавніший лінгвістичний метод. Універсальний метод емпіричних наук. Головна методика – методика спостереження. Мета – встановлення певної сукупності фактів і явищ для подальшого їх опрацювання за допомогою інших методів. Нерозробленість методології описового мовознавства.

Використання описового метода у практиці польових досліджень, вивченні безписемних мов і діалектів. Найвідоміші вчені-лінгвісти, що практикували польові дослідження: Ф. Боас, Л. Блумфільд, Е. Сепір, Б. Уорф, М. Сводеш, І.О. Бодуен де Куртене, Є.Д. Поліванов, Л.В. Щерба, П.С. Кузнєцов.

Перші описові граматики мов світу, перші тлумачні словники, записи мов екзотичних племен, діалектологічні записи, - все це результати використання описового методу в його польовій версії. Недоліки методу. Описова експериментальна лінгвістика як спадкоємниця польової методика лінгвістичного експеримента. Обов'язкові ознаки експерименту – наявність контрольованих умов та відтворюваність. Л.В. Щерба і його програмна праця «О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании». Виділення трьох типів лінгвістичних експериментів. Експериментальні методи в фонетиці, у синтаксисі, семасіології. Методика психолінгвістичних експериментів. Кореляції між описовим і таксономічним методами.

4. Лінгвогенетичні методи – історичний та порівняльно-історичний.

Діахронний підхід до мови, порівняння й історизм. Реалізація історичного методу на базі однієї мови. Реалізація порівняльно-історичного методу на базі групи споріднених мов. Порівняльно-історичний метод як передтеча історичного. Спільність процедурного забезпечення двох методів.

Реалізація історичного методу на фонетичному, морфологічному, синтаксичному та лексичному рівнях мови. Закріплення результатів використання цього методу в історичних граматиках мов. Методика внутрішньої реконструкції, основна ціль – виявлення архаїчних форм (архетипів) мови. Філологічний метод (А. Мейє) як різновид внутрішньої реконструкції. Засновується на аналізі писемних пам'яток тих мов, що мають тривалу писемну традицію. Актуалістичний метод, його основний принцип: вища форма – ключ для розуміння нижчої, ціль – пізнати хронологічно віддалені явища – початки мислення, свідомості, мови.

Порівняльно-історичний метод, його основні характеристики і цілі. 4 процедури у використанні порівняльно-історичного методу: 1) відбір матеріалу для порівняння; 2) встановлення масиву порівнюваних одиниць і їх ототожнення; 3) встановлення відносної хронології фонетичних змін; 4) реконструкція архетипу. основні прийоми: 1) прийом генетичного ототожнення фактів; 2) прийом лінгвістичної хронології; 3) прийом зовнішньої реконструкції; 4) прийом лінгвістичної географії. Розроблення критеріїв споріднення мов. Методика зовнішньої реконструкції. Її використання (Ф. де Соссюр і його ларингальна гіпотеза, О.Х. Востоков і його фонетичні відкриття). Методика відносної хронології, яка дозволяє встановити черговість фонетичних та морфологічних змін. Методика глотохронології (М. Сводеш), встановлення швидкості мовних змін, часу розходження споріднених мов і ступеня близькості між ними. Основний список М. Сводеша. Внесок С.А. Старостіна в удосконалення методики М. Сводеша. Урахування фактору простору разом з фактором часу. Методика лінгвістичної географії. Чотири хвилі порівняльно-історичного методу. Генетично ізольовані мови. Структурно-типологічна компаративістика (Р. Якобсон, О. Семереньї, В. Леман, Т. В. Гамкрелідзе, Вяч. Вс. Іванов). Ностратика та мовні макросім'ї” (Х. Педерсен, В.М. Ілліч-Світлич, А. Бомхард, С. А.Старостін) Недоліки порівняльно-історичного методу.

5. Типологічний (зіставний) метод.

Синхронія, ізоморфність структур мов світу. Ціль методу – виявлення схожих і відмінних ознак, притаманних мовним системам. Класифікаційний підхід, його спрямованість на відшукування спільних рис у зіставляваних мовах. Морфологічна класифікація мов (флексивні, аглютинативні, кореневі, інкорпорууючі). Мови вербальні (романські, германські) і невербальні (українська, російська). Фонетична типологія. Лексична типологія. Словотвірна типологія (В. Матезіус). Синтаксична типологія. Характерологічний підхід спрямований на виявлення своєрідності кожної з мов. Лінгвістичні універсалиї. Соціолінгвістична типологія. Взаємодія і взаємодоповнення типологічного і порівняльно-історичного методів. Корекція результатів лінгвогенетичних досліджень

за допомогою типологічного методу. Прогнозуюча сила типологічного методу.

6. Таксономічний метод як новий ступінь описового.

Час постановня. Ділянка застосування (складні ієрархічно організовані системи). База таксономічного методу (одна певна мова). Можливість використання його результатів у загальнотипологічних дослідженнях. Внутрішньоструктурні, синхронні, нефункціональні, універсальні виміри мови як умови його застосування. Основне його завдання – опис системи мови. Описовий метод як «батько» таксономічного. Принципові відмінності між ними. Таксономічний метод і системно-структурний підхід до мови. Процедурна основа таксономічного методу – структурні методики вичленовування лінгвістичних одиниць, їх узагальнення, класифікація, моделювання. Методика комутаційної перевірки (датські лінгвісти, фонологічний рівень). Методика дистрибутивного аналізу. Символічний запис тексту, ідентифікація, об'єднання виділених одиниць у класи. Методика аналізу за безпосередніми складовими. Внесок Л. Блумфільда. Послідовність аналізу: 1) жзняття супрасегментного прошарку; 2) виділення групи підмета і групи присудка у реченні; 3) подальше членування кожної групи до кінцевих складових – слів або морфем. Просування від міцних зв'язків до вільних. ціль – виявити ієрархічні зв'язки у реченні. Може застосовуватися також на морфемному та фонемному рівнях. Труднощі застосування цієї методики. Методика трансформаційного аналізу Н. Хомського. Методика компонентного аналізу. Семема і сема. Логічний та логіко-лінгвістичний підходи до виділення сем. Сема та архісема Типи сем. Джерело методики.

7. Сучасний методологічний стан у лінгвістичній науці.

Еклектика підходів і синкретизм парадигм. “Поліпарадигмальність” сучасної ситуації в лінгвістиці (О. Кубрякова, В. Телія, Ю. Степанов).

Можлива

методологічна основа інтеграції найрізноманітніших модусів лінгвістичних досліджень – синергетика. Здобутки сучасних точних (теорія фізичного вакууму, торсійні поля) та природничих наук (розшифровка генома людини, встановлення структури ДНК і РНК як елементів генетичного коду людини), досягнення новітньої (О. Лосєв, С. Булгаков, П. Флоренський) та античної філософії (Платон, Сократ, Парменід, Плотин). Кардинальна зміна людських уявлень про світ, зміна наукової картини світу. Відмова від поділу природи на живу й неживу, на природний і гуманітарний цикл; оперування у математиці нечіткими множинами чисел, використання не жорстких таксономічних класифікацій, а польових моделей з нечітко окресленими контурами; зникнення граней між цілими науковими напрямками й дисциплінами, розвиток нових, комплексних наук (психофізика, біосиметрика,

хронобіологія, екологія тощо), у лоні яких інтегруються ідеї, підходи, методи, метамови. В лінгвістиці на основі використання різних методів і підходів виникає холистичне розуміння і, відповідно, інтерпретація мови як найпотужнішого духовного інструмента людства. Відхід на задній план формальної логіки та раціонального мислення, акцентування інсайтів, інтуїтивного осягнення сутності досліджуваних об'єктів.

Використання в якості методів дослідження тих, що швидше апелюють до «чуття мови», ніж до логіки мислення: метод внутрішньої інтроспекції, фреймового моделювання, прототипічного й інтерпретативного аналізу.

Необхідність формування принципово нового, холистичного погляду на мову. Методологічна криза в лінгвістичній науці (її ознаки: еклектичний симбіоз різних дослідницьких підходів, методологічна невизначеність, редукціонізм, релятивізм).

8. Новітні методи дослідження у сучасній лінгвістиці.

Концептуальний аналіз, прототипічний аналіз, фреймовий / гештальт-аналіз, – фактично всі з елементами внутрішньої інтроспекції як способу одержання знання. дискурс-аналіз. контент-аналіз. методи досягнення репрезентативності контент-аналізу: метод випадкової вибірки, метод стратифікаційної вибірки, систематичний відбір. види контент-аналізу. жорсткий і м'який, змістовний і структурний. психолінгвістичні методи. соціолінгвістичні методи.

9. Методика кількісного аналізу.

Мовознавство і математика. комбінаторна і квантитативна лінгвістика. математичні методи лінгвістичного аналізу.

Комп'ютерне моделювання мови. Дешифрування закодованого тексту. авторизація тексту.

Статистичний підхід до дослідження мовних структур. Методика статистичного експерименту. Методика створення вибірки. Корпусна лінгвістика. Електронні корпуси текстів.

Корпусна лінгвістика. Корпус даних, корпус текстів, одиниця зберігання. Типи корпусів даних, способи представлення і зберігання корпусу даних. Вимоги до корпусів тексту. Фундаментальні корпуси (Сша, Великобританія, Німеччина, Франція, Росія). Електронні корпуси текстів. Британський національний корпус. Національний корпус російської мови. Комп'ютерний корпус текстів російських газет кінця ХХ-го століття.

Частотний словник як структурно-ймовірнісна модель мови та мовлення. Їх застосування у лінгвістичних дослідженнях. Частотний словник як ймовірнісно-статистична модель мови.

Література:

- 1.Амирова Т.А. Из истории лингвистики XX века. Учебное пособие. – М.: ЧеРо, 1999.
- 2.Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике. М.: Высшая школа, 1991.
- 3.Андреев Н.Д. Статистико-комбинаторные методы в теоретическом и прикладном языковедении / Николай Дмитриевич Андреев. – Л.: Наука, 1967. – 403 с.
- 4.Апресян Ю.Д. Идеи и методы современной структурной лингвистики (краткий очерк). - М.: Издательство «Просвещение», 1966. – 305 с.
- 5.Апресян Ю.Д. Избранные труды в 2-х т. / Юрий Дереникович Апресян. – М.: Языки русской культуры, 1995.
- 6.Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Нина Давидовна Арутюнова. – М.: Наука, 1988. – 341с.
- 7.Арутюнова Н.Д. Понятие пресуппозиции в лингвистике / Н. Д. Арутюнова // Известия АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1973. – Т. 32. – № 1. – С. 84–89.
- 8.Арутюнова Н.Д. Стратегия и тактика речевого поведения / Н. Д. Арутюнова // Прагматические аспекты изучения предложения и текста : статьи. – К., 1983. – С. 37–56.
Аспекты семантических исследований. – М.,1980.
- 9.Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику: Учебное пособие. - М.: Эдиториал УРСС, 2001.
- 10.Баранов А.Н. Постулаты когнитивной лингвистики / А.Н.Баранов, Д.О. Добровольский // Известия АН. Сер. лит. и яз. – 1997. – Вып. 1. – Т. 56. – С. 11–21
- Баранов А.Н. Автоматизация лингвистических исследований: корпус текстов как лингвистическая проблема / А.Н. Баранов // Русистика сегодня. – М., 1998. – № 1–2. – С. 179–191.
- 10.Баранов А.Н. Лингвистическая экспертиза текста. Теоретические основания и практика: учебное пособие / Анатолий Николаевич
- 11.Баранов. – М.: Флинта, Наука, 2009. – 592 с.
- 12.Барт Р. Лингвистика текста / Р. Барт // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1978. – Вып. VIII. – С. 442–449.
- 13.Бахтин М.М. Проблема текста / Михаил Михайлович Бахтин // Бахтин М.М. Собр. соч. – М.: Русские словари, 1996. – Т.5. – С. 306–328.
- 14.Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации / Алла Дмитриевна Белова. – К.: Логос, 2003. – 304 с.
- 15.Блумфильд Л. Язык / Леонард Блумфильд. – М. : Наука, 1968. – 292 с.
- 16.Бодуэн де Куртенэ И.А. Языкознание, или лингвистика, XIX века //
- 17.Бодуэн де Куртенэ И.А. Избранные труды по общему языкознанию. - Т. II. - М.,1963.
- 18.Бурлак С.А., Старостин С.А. Введение в лингвистическую компаративистику. – М., 2001.

19. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / Анна Вежбицкая. — М.: Русские словари, 1996. — 416 с.
20. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики / Анна Вежбицкая. — М.: Языки славянской культуры, 2001. — 272 с.
21. Виноградов В.А., Коваль А.И., Порхомовский В.Я. Социолингвистическая типология. — М., 1984.
22. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С.Г. Воркачев // Филол. науки. — 2001. — № 1. — С. 64–72.
23. Воробьев В.В. Лингвокультурология (теория и методы): монография / Владимир Васильевич Воробьев. — М.: Изд-во РУДН, 1997. — 331 с.
24. Гамкрелидзе Т.В. языковое развитие и предпосылки сравнительно-генетического языкознания // литература, язык, культура. — М., 1986.
25. Гамкрелидзе Т.В. Р.О. Якобсон и проблема изоморфизма между генетическим кодом и семиотическими системами // Вопр. языкознания. — 1988. - № 3. — С. 3-5.
26. Гийому Ж. О новых приемах интерпретации, или проблема смысла с точки зрения анализа дискурса / Ж. Гийому, Д. Мальдидье // Квадратура смысла: Франц. школа анализа дискурса. — М.: Прогресс, 1999. — С. 124–136 с.
27. Гладкий А.В., Мельчук И.А. Элементы математической лингвистики. М.: Наука, 1969.
28. Головин Б.Н. Язык и статистика. - М.: Просвещение, 1971.
29. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу / Ірина Олександрівна Голубовська. — К.: Логос, 2004. — 284 с.
30. Голубовська І.О., Корольов І.Р. Актуальні проблеми лінгвістики. — К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012.
31. Голубовська І.О. Проблема методології лінгвістичних досліджень у міждисциплінарному висвітленні // Studia Linguistica.- Вип.6, част.1, ст.67-75.
32. Городецкий Б.Ю. От лингвистики языка – к лингвистике общения / Б. Ю. Городецкий // Язык и социальное познание. — 1990. — С. 39–56.
33. Городецкий Б.Ю. К проблеме семантической типологии. - М.: Издательство МГУ. - 1969.
34. Гриценко П.Е. Этнолингвистический аспект реконструкции прасостояния диалектной лексики / Павел Ефимович Гриценко // Полесье и этногенез славян. Предварительные материалы и тезисы конференции. — М., 1983. — С. 76-77.
35. Гриценко П.Ю. Етнолінгвістика / Павло Юхимович Гриценко // Українська мова. Енциклопедія. — К.: Видавництво "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана, 2004. — С. 178–179.
36. Гумбольдт фон В. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм фон Гумбольдт. — М.: Прогресс, 2000. — 400 с.

37. Дейк ван Т.А. Язык. Познание. Коммуникация / Тойн А. ван Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 310 с.
38. Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода / В.З. Демьянков // Вопросы языкознания. – 1994. – № 4. – С. 17–33.
39. Дискурс іноземномовної комунікації : [колективна монографія / під заг. ред. Кусько К. Я.]. – Львів, 2001. – 495 с.
40. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : [колективна монографія / під заг. ред. Шевченко І.С.]. – Х. : Константа, 2005. – 356 с.
41. Долинин К.А. Интерпретация текста / Константин Аркадьевич Долинин. – М.: Просвещение, 1985. – 285 с.
42. Дуличенко А.Д. Некоторые соображения о перспективе лингвистики после XX века / А.Д. Дуличенко // Лингвистика на исходе XX века. Итоги и перспективы. Тезисы докладов международной конференции. – М.: Изд-во МГУ, 1995. – Т. 1. – С. 162–163.
43. Ерахтин А.В. Актуалистический метод и его роль в реконструкциях филогенеза мышления, сознания и языка // Диалектика познания и активность сознания. – Иваново, 1985.
44. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень / Віктор Володимирович Жайворонок // Мовознавство. – 2001. – № 5. – С. 48–63.
45. Журавлёв В.К. Внутренняя реконструкция // Сравнительно-историческое изучение языков разных семей. – М., 1988. – С. 68-90.
46. Журавлёв В.К. Истоки лингвистического мировоззрения XX века / В.К. Журавлёв // Язык: теория, история, типология. – М.: Эдиториал УРСС, 2000. – С. 83–95.
47. Залевская А.А. Психолингвистические исследования. Слово. Текст: Избранные труды / Александра Александровна Залевская. – М.: Гнозис, 2005. – 543 с.
48. Зарубина Н.Д. Текст: лингвистический и методический аспекты / Наталия Дмитриевна Зарубина. – М.: Русский язык, 1981. – 113 с.
49. Засорина Л.Н. Введение в структурную лингвистику. – М., 1974.
- Кибрик А.Е. Методика полевых исследований (к постановке проблемы). – М., 1972.
50. Звегинцев В.А. Язык и лингвистическая теория (М.: Изд. МГУ, 1973). – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 248 с.
51. Звегинцев В.А. Мысли о лингвистике. - М.: Изд. МГУ, 1996.
- Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / Оксана Сергеевна Иссерс. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 284 с.
52. Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография / Юрий Николаевич Караулов. – М. : Наука, 1976. – 355 с.
53. Кибрик А.Е. Когнитивные исследования по дискурсу / Александр Евгеньевич Кибрик // Вопросы языкознания. – 1994. – № 5. – С. 126–140.

54. Кибрик А.А., Кобозева И.М., Секерина И.А. (ред.) Современная американская лингвистика. Фундаментальные направления. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010.
55. Кифер Ф. О пресуппозициях / Ф. Кифер // Новое в зарубежной лингвистике. – 1978. – Вып. 8. – С. 337–368.
56. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
57. Караулов Ю.Н. Словарь как компонент описания языков / Ю.Н. Караулов // Принципы описания языков мира. – М.: Наука, 1976. – С. 313–340.
58. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов. – М.: Наука, 1987. – 264 с.
- Кацнельсон С.Д. Общее и типологическое языкознание. - М.: Наука, 1986. -298 с.
59. Красных В.В. Анализ дискурса / В.В. Красных // Культурные слои во фразеологизмах и дискурсивных практиках : статьи. – 2004. – С. 242–250.
60. Кобозева И.М. Моделирование общения в человеко-машинных системах / И.М. Кобозева, Н.И. Лауфер, И.Г. Сабурова // Лингвистическое обеспечение информационных систем. – М.: ИНИОН АН СССР, 1987. – С. 73–101.
61. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика: Учебник. – М.: Эдиториал УРСС, 2000.
62. Ковалик І.І. Методика лінгвістичного аналізу тексту / І.І. Ковалик, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ. – К.: Вища школа, 1984. – 120 с.
63. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика : Язык тела и естественный язык / Григорий Ефимович Крейдлин. – М.: Новое литературное обозрение, 2002. – 592 с.
64. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун. – М.: Прогресс, 1977 – 300 с.
65. Ладо Р. Лингвистика поверх границ культур / Р. Ладо // Новое в зарубежной лингвистике. Контрастивная лингвистика. – Вып. XXV. – М., 1989. – С. 32–62.
66. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон // Язык и моделирование социального взаимодействия. – М., 1987. – 540 с.
67. Левицький А.Е. Перспективні напрями зіставних досліджень у межах когнітивно-дискурсивної парадигми / А.Е. Левицький // Мовні і концептуальні картини світу. – 2007. – Вип. 23. – Ч. 2. – С. 119–127.
68. Левицкий В.В. Экспериментальные методы в семасиологии / В.В. Левицкий, И.А. Стернин. – Воронеж: ВГУ, 1989. – 193с.
69. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка / Д.С. Лихачев // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – М.: Наука, 1993. – Т. 52. – № 1. – С. 3–9.

70. Лингвистика на исходе XX века: итоги и перспективы. Тезисы международной конференции [Под ред. И.М. Кобозевой]. – М.: МГУ им. М.В. Ломоносова, 1995. – Т. 1–2.
71. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / Михаил Львович Макаров. – М.: Гнозис, 2003. – 280 с.
72. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / Владимир Николаевич Манакин. – К.: Знання, 2004. – 327 с.
73. Маслова В.А. Лингвокультурология: учебное пособие / Валентина Авраамовна Маслова. – М.: ИЦ «Академия», 2004 – 208 с.
74. Мейе А. Сравнительный метод в историческом языкознании. – М., 1954.
75. Мельничук А.С. Значение и содержание лингвистических единиц различных уровней / А.С. Мельничук // [В кн. Теоретические проблемы семантики и ее отражение в одноязычных словарях]. – Кишинев: Штиинца, 1982. – С. 67–74.
76. Мельчук И.А. Опыт теории лингвистических моделей «Смысл ⇔ Текст». – М.: Школа «Языки русской культуры», 1999. – 346 с.
77. Минский М. Фреймы для представления знаний / М. Минский. – М.: Энергия, 1979. – 152 с.
78. Мустайокки А. О лингвистических экспериментах // Язык – система. Язык – текст. Язык – способность. – М., 1995. – С. 155 – 160.
79. Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 21. Новое в современной индоевропеистике.. – М., 1988.
80. Новое в лингвистике: Когнитивные аспекты языка. – М.: Прогресс, 1988. – Вып. 23. – 318 с.
81. Общее языкознание. Методы лингвистических исследований / Под ред. Б.А. Серебренникова. – М.: Наука, 1973. – 319 с.
82. Паршин П.Б. Теоретические перевороты и методологический мятеж в лингвистике XX в. / П.Б. Паршин // Вопросы языкознания. – 1994. – № 2. – С. 19–42.
83. Пауль Г. Принципы истории языка. Пер. с нем. - М.: ИИЛ, 1960. - 500 с.
84. Пиотровский Р.Г. и др. Математическая лингвистика. Учебное пособие для пед. ин-тов. -М.: Высшая школа, 1977.
85. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації / Георгій Георгійович Почепцов. – К.: ВЦ «Київський університет», 1999. – С. 75–126.
86. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.
87. Прохоров Ю.Е. Русские: коммуникативное поведение / Ю.Е. Прохоров, И.А. Стернин. – 3-е изд., испр. – М.: Флинта: Наука, 2007. – 328 с. Глава II «Методы и приёмы описания коммуникативного поведения народа», с. 56 – 89.

- 88.Радзієвська Т.В. Текст як засіб комунікації / Тетяна Вадимівна Радзієвська. – К.: Ін-т української мови НАН України, 1998. – 192 с.
- 89.Радзієвська Т.В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – Соціум – Культура – Мовна особистість: [монографія] / Тетяна Вадимівна Радзієвська. – К.: ДП “Інформативно-аналітичне агентство”, 2010. – 491 с.
- 90.Распопов И.П. методологи я и методика лингвистических исследований. – Воронеж, 1976.
- 91.Роль человеческого фактора в языке : Язык и картина мира / [сост.: Б.А. Серебренников, Е. С. Кубрякова, В. И. Постовалова и др.]. – М. : Наука, 1988. – 216 с.
- 92.Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – С. 550–639.
- 93.Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Эдуард Сепир. – М. : Прогресс, 1993. – 656 с.
- 94.Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність: [монографія] / Катерина Серажим. – К., 2002. – 392 с.
- 95.Серебренников Б.А. Вероятностные обоснования в компаративистике. – М., 1974.
- 96.Серебренников Б.А. Об относительной самостоятельности развития системы языка. – М., 1968.
- 97.Серио П. Как читают тексты во Франции / П. Серио // Квадратура смысла: Французская школа анализа дискурса. – М.: ОФО ИГ “Прогресс”, 1999. – С. 12–53.
- 98.Солнцев В.М. Язык как системно-структурное образование. - М., 1978.
- Снитко Е.С. Внутренняя форма номинативных единиц. – Львов: Изд-во “Світ”, 1990. – 186 с.
- 99.Снитко Е.С. Этнопсихолингвистический аспект анализа образных эталонов негативной оценки // Вестник факультета русского языка и литературы Университета Китайской культуры “Уэньхуа”. – Тайбэй, 2000. – С. 82 – 99.
- 100.Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры / Юрий Сергеевич Степанов. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824 с.
- 101.Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики. Изд.7-е. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 312 с.
- 102.Степанов Ю.С. Семиотика. - М.: Наука, 1971.
- 103.Степанов Ю.С. Основы общего языкознания. - М., 1975.
- 104.Супрун А.Е. Принципы сопоставительного исследования лексики / А.Е. Супрун // Методы сопоставительного исследования языков. – М., 1988. – С. 26–31.

105. Сухих С.А. Прагматическое моделирование коммуникативного процесса / С.А. Сухих, В.В. Зеленская. – Краснодар : Краснодарск. гос. ун-т, 1998. – 159 с.
106. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / Вероника Николаевна Телия. – М.: Наука, 1986. – 143 с.
107. Тищенко О.В. Обрядова семантика у слов'янському мовному просторі / Олег Володимирович Тищенко. – К.: КДЛУ, 2000. – 236 с.
108. Турыгина Л.А. Моделирование языковых структур средствами вычислительной техники. -М.: Высшая школа, 1988. -(Б-ка филолога).
109. Ульман Ст. Дескриптивная семантика и лингвистическая типология / Ульман С. // Новое в лингвистике. – М.: Иностран. лит-ра, 1962. – Вып. 2. – С. 17–44.
110. Уфимцева А.А. Проблемы системной организации лексики: автореф. дис. на соиск. ученой степени докт. филол. наук / А.А. Уфимцева. – М., 1970. – 30 с.
111. Филлмор Ч. Основные проблемы лексической семантики / Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1983. – Вып. XII. – С. 74–122.
112. Хомский Н. Синтаксические структуры // Новое в лингвистике, выпуск 2. – М., 1962. - С. 412-527.
113. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса. – М.: Издательство МГУ, 1972.- 234 с.
114. Хомский Н. Язык и проблемы знания. – Вестник МГУ. Серия 9. Филология. - 1995, № 4.
115. Цветков Н.В. К методологии компонентного анализа // Вопр. языкознания. – 1984. - № 2. - С. 61 – 71.
116. Шмелева Т.В. Речевой жанр: опыт общелингвистического осмысления / Т. В. Шмелева // Collegium. – 1995. – № 1–2. – С. 57–71.
117. Шубик С.А. Статистические методы в лингвистике / С.А. Шубик // Статистика речи и автоматический анализ текста. – М., 1980. – С. 52–63.
118. Щерба Л.В. О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании // Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. – Л., 1974. – С. 24 – 39.
119. Щур Г.С. Теории поля в лингвистике / Г.С. Щур. – М.: Наука, 1974. – 254 с.
120. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика / Роман Якобсон // Структурализм: “за” и “против”. Сборник статей. – М.: Прогресс, 1975. – С. 193–230.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ, РЕКОМЕНДОВАНІ АСПІРАНТАМ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. ЛІНГВІСТИЧНІ САЙТИ:
  - UKRAINSKAMOVA.NAROD.RU
  - WWW.MOVA.INFO

- www.dialog-21.ru – Міжнародна конференція Діалог
- philology.ru – Російський філологічний портал
- proling.itp.ras.ru – Лабораторія комп'ютерної лінгвістики Інституту проблем передачі інформації РАН
- philol.msu.ru/~lex/library.htm – Лабораторія загальної та комп'ютерної лексикології і лексикографії Московського державного університету імені М.В. Ломоносова
- www.kls.ksu.ru – Сайт Казанської лінгвістичної школи
- www.textology.ru – Сайт, присвячений текстології
- www.mling.ru – Лінгвістика. Семіотика. Культура
- infolex.ru/index.html – Когнітивні аспекти лексикографії. Сайт лабораторії В.З. Дем'янкова
- www.lexis-asu.narod.ru – Юрислінгвістика: на стикові мови і права
- www.dialog-21.ru – Сайт з комп'ютерної лінгвістики та інтелектуальних технологій
- www.e-lingvo.net – Сайт філологічної літератури
- www.garshin.ru – Посилання на лінгвістичні сайти
- <http://philologos.narod.ru> – Сайт з теорії мови і літератури
- www.russkie-slovari.ru – Сайт словників російської мови
- <http://systemling.narod.ru> – Сайт з системної лінгвістики
- <http://sterling.rinet.ru> – Сайт з порівняльного мовознавства
- <http://semitology.lugovsa.net> – Сайт з семіології
- www.yazyk.wallst.ru – Матеріали з лінгвістики
- www.durov.com – Сайт з філології
- <http://lingantrop.ru> – Сайт з лінгвістичної антропології
- www.ruthenia.ru – Сайт з російської філології
- <http://philologos.narod.ru> – Сайт з філології
- www.rudn.ru – Сайт РУДН
- www.phil.msu.ru – Сайт ФІЛФАКУ МДУ

2. ОКРЕМІ СПЕЦІАЛЬНІ САЙТИ:

- <http://censura.ru/articles/chomskyandmind.htm/>
- <http://gabro.ge/biblio/0707/3066/filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z00358/st000/htm/>
- <http://www.philosophy.ru/library/witt/01/01.html/>
- <http://www.pouppe.fr>
- <http://magzines.russ.ru/>
- <http://allbest.ru/libraries.htm>
- <http://www.iula.upf.edu/agenda/lexicom/>
- http://www.iula.upf.edu/agenda/eurolex_08/euralex01uk.

3. БАЗИ ДАНИХ, ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВІ І ПОШУКОВІ СИСТЕМИ:

- Наукова електронна бібліотека УНІ РУДН (<http://www.rad.pfu.edu.ru/>)
- Всеросійська державна бібліотека іноземної літератури (www.libfl.ru)
- Всеросійська віртуальна бібліотека (www.portalus.ru)
- лінгвістична бібліотека СПбГУ (www.project.phil.pu.ru)
- електронна колекція «Лінгвістичная антропология» (<http://lingatrop.iphil.ru>)
- електронна бібліотека з лінгвістики (www.lib.fl.ru)

4. ЗАРУБІЖНІ БЕЗКОШТОВНІ ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ:

- «ПРОЕКТ ГУТЕНБЕРГ» (WWW.GUTENBERG.NET)
- ПУБЛИЧНА ІНТЕРНЕТ-БІБЛІОТЕКА - INTERNET PUBLIC LIBRARY (WWW.IPL.ORG)
- БІБЛІОТЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (WWW.THEEUROPEANLIBRARY.ORG; WWW.EPOCH-NET.ORG)
- ВІКІПЕДІЯ/WIKIPEDIA (WWW.WIKIPEDIA.ORG) – THE FREE ENCYCLOPEDIA
- ЕЛЕКТРОННА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ (WWW.KRUGOSVET.RU)

СИСТЕМИ ПОШУКУ:

- WWW.ALTAVISTA.COM
- WWW.ALLTHEWEB.COM
- WWW.GOOGLE.COM
- WWW.RAMBLER.RU
- WWW.YANDEX.RU
- WWW.ULITKA.RU

**ПРОГРАМУ РОЗРОБИЛА ЗАВДУВАЧ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОГО МОВОЗНАВСТВА ТА
КЛАСИЧНОЇ ФІЛОЛОГІЇ Д.ФІЛОЛ.Н., ПРОФ. ГОЛУБОВСЬКА І.О.**